

Joan Guerrero, notari d'una època

 quaderndelesidees.press/joan-guerrero-notari-duna-epoca/

June 9, 2016

El fotoperiodista Joan Guerrero ha registrat amb la seva càmera la transformació dels barris perifèrics de Barcelona, més enllà de l'arquitectura i canvi de paisatge. Guerrero ha sabut captar la humanitat i el canvi social d'unes persones que creixien en aspiracions ciutadanes, al ritme del totxo i del ciment.

En realitat, Joan Guerrero (Tarifa, 1940) ha aixecat acta documentant gràficament diferents èpoques; la seva feina està plena de situacions diverses i personatges heterogenis. Al llarg de la seva obra, reportatge rere reportatge, s'aprecia un significatiu accent en el rescat d'allò que és autèntic, fins a les realitats més crues. Respecte, tendresa, honradesa, són les senyes d'identitat que el distingeixen.

*Imatge: Joan Guerrero durant l'entrevista.
Fotografia: F.L. del Pino Olmedo.*

Les imatges del veterà fotògraf establert a Santa Coloma de Gramenet des de fa més de 40 anys porten el segell d'un profund observador que fixa la seva mirada més enllà de l'objectiu, sigui un edifici, barri, llogarret o ciutat. El petit detall en l'escena d'un nen jugant en un bassal brut, persones llegint enmig d'una rasa, el petó de dos enamorats en un paisatge de monòtona lletjor, la construcció d'una casa. Res no escapa a la seva mirada intensa i càlida.

Guerrero va sacrificar la seva primera càmera, una Voigtländer, per pagar-se el bitllet a Barcelona des de Puerto Real (Cadis). «Tot i que vaig néixer a Tarifa, vaig marxar al cap d'un temps a Puerto Real. Vaig ser un immigrant per partida doble.» Guerrero recorda dues enyorances en els seus primers temps a Barcelona a mitjans dels anys 60: la llum del sud i la nostàlgia de la seva llar. Primer va viure en una pensió del Poble Sec, al carrer Poeta Cabanyes, i treballava com a peó obrint la carretera de la Rabassada, al Tibidabo. «Allà vaig conèixer un xaval andalús que em va convidar a casa seva una vegada; em va portar a una muntanyeta plena de barraques per la zona del Parc Güell i, en una d'elles, em va presentar la seva mare, que estava planxant unes camises blanques. Feia olor de ben cuinat, i des d'una de les barraquetes ens arribaven les cançons d'Antonio Molina i de Manolo Escobar. El vaig envejar per tot allò: una família, els sons, la humil caseta que a mi em semblava un palau. Mai ho he oblidat!».

Molts anys després de viure aquella escena, a finals dels anys vuitanta Guerrero va tornar ja com a fotoperiodista a documentar la transformació de la zona. Era un treball per al llibre *La construcción de una ciudad* (Planeta) que van escriure els periodistes Huertas Clavería i Jaume Fabra. «Allà vaig veure la transformació de la zona, i vaig reconèixer on havia estat temps enrere. S'havia convertit en el carrer Francisco Alegre, a Nou Barris.»

«El gran pas», afirma Joan Guerrero, va ser el seu trasllat a Santa Coloma de Gramenet, i la seva primera impressió de rebuig. «Em trobo una Santa Coloma amb els carrers oberts, amb fang, bassals bruts i una gran quantitat d'obres per tot arreu. Allò era com un paisatge després de la guerra i vaig pensar: Déu meu, on he anat a parar! I sense adonar-me'n estava al paradís», riu en recordar-ho. «Ho dic per les relacions humanes. Aquella olla on hi havia de tot m'ha fet feliç.» Guerrero es reafirma amb rotunditat en aquest sentiment. I és que on la seva vida com a persona, indeleblement unida al fotoperiodisme, va créixer i el va convertir en el gran notari d'una època en què aquells barris perifèrics passaven amb celeritat de ser erms plens de tolls quan plovia, sense empedrat i patint grans mancances en serveis socials, a convertir-se en la seva estimada Santa Coloma de Gramenet.

«Vaig descobrir que Santa Coloma la separa de Barcelona un riu, el Besòs; aquell riu que tant he estimat i estimo, tot i que aleshores era una claveguera.» Allà Guerrero ha trobat escenes dignes del neorealisme italià que tant l'atrauen i que han impregnat la seva manera d'enfocar situacions que, sens dubte, formen part de la transformació urbana en si mateixa. Visions d'un passat no tan llunyà que oferia estampes dissonants amb el paisatge. «A la part de dalt del riu, que encara no estava canalitzat, em vaig trobar en una ocasió dos gaiters davant d'un faristol que estaven assajant. Al voltant tot era molt cutre, però jo prefereixo fer fotos tipus cutre perquè opino que allà hi ha més vida que, normalment, en els barris de disseny elegants. I perquè en el fons jo també surto d'allà. L'escena dels dos homes tocant la gaita era neorealisme total. Semblava que per allà apareixeria Totó o Ana Magnani en qualsevol moment. Vaig preguntar als músics si coneixien el preciós poema de Rosalía de Castro «Las negras sombras» i em van tocar la peça.»

Imatge: Dos homes construeixen una casa a Santa Coloma durant la dècada dels setanta. Fotografia: Joan Guerrero.

El cinema ha estat un factor imprescindible en el desenvolupament de la sensibilitat de Guerrero. Descobreix el cinefòrum a la parròquia de Santa Madrona, al Paral·lel, prop d'on vivia quan va arribar el 1964 a Barcelona. «Allí vaig conèixer les tres B del cinema espanyol: Buñuel, Bardem i Berlanga. I sobretot Bergman. Vaig descobrir el que hi havia després de la pel·lícula i això em va donar una cultura que no tenia. Crec que és el neorealisme italià el que em porta a la fotografia. Pel·lícules com *El lladre de bicicletes* i *Miracle a Milà* em marquen; per això, o a conseqüència d'això, vam fer Javier Pérez Andujar i jo *Milagro en Barcelona*, com un homenatge a aquesta última pel·lícula i a aquests llocs on hi ha els desposseïts, els pobres de veritat, que en definitiva és aquesta classe obrera de la qual jo en aquell temps formava part.»

El fotoperiodista va ser testimoni i va enregistrar amb la seva càmera la transformació dels barris de La Mina, La Perona, El Camp de la Bóta, i especialment Santa Coloma, armat amb la càmera que va poder comprar-se estalviant amb esforç i tenacitat. Més tard, va anar completant l'equip, a poc a poc, a través dels anys. Sempre amb el seu objectiu 50, discret, i barrejant-se amb la gent. «Jo era una espècie de camaleó que quan anava a un lloc era un més d'ells. També molt respectuós, i treballava en silenci per no cridar l'atenció; amb el temps he anat aprenent a fer-ho millor.» Aquest sociòleg per intuïció i precís enregistrator de realitats, afirma que documentar la transformació física d'un lloc, un entorn, un barri en definitiva, no és difícil. El que és realment difícil és «veure» aquesta transformació en les persones i poder fixar-la a la càmera.

«Fa poc vaig descobrir dos rodets que tenia guardats i dels quals m'havia oblidat. Són fotogrames del Camp de la Bóta dels anys 65 i 66. Però quan començo a publicar és a l'any 1969 a la revista *Gramma* de Santa Coloma. Aquesta històrica revista era una contestació forta al franquisme i Franco estava molt viu aleshores.» Després treballaria als tallers del *Correo Catalán*, i més endavant en una llarga relació de mitjans ja com a fotoperiodista: *El País*, *El Periódico de Catalunya*, *Diario de Barcelona*, *El Observador*.

Imatge: Dos enamorats a Santa Coloma a la dècada dels setanta. Fotografia: Joan Guerrero.

Però, per anar a pams, Juan Guerrero explica que la dificultat i el risc de treballar en aquells descampats que s'anaven convertint en una geografia urbana de manera inexorable, no era tant esquivar l'atenció policial en les manifestacions tan freqüents en

aquella època, que exigien millores i serveis imprescindibles per al barri, «com tenir molt de compte de no fotografiar les cares dels companys, perquè això era perillosíssim. Era tant com assenyalar els que es movien, i hi havia el PSUC, el FOB i CCOO. Jo era testimoni com a ciutadà, i ja havia descobert aquesta lluita de classe o com se'n digués. Volia canviar el món, com tants altres. I em vaig adonar que una arma podria ser la fotografia, a més de les pintades, les octavetes i altres coses. Així, sense adonar-me'n, vaig fent un document d'aquell temps en imatges, la història de com es vivia i com canviava el paisatge».

Si va ser la intuïció o no el que el va portar a la fotografia social, al document gràfic, Guerrero respon sense dubtar: «intuïció en el sentit que no em vaig dedicar a la fotografia esportiva ni a la creativa o l'artística. No, no, jo escullo un gènere que és la fotografia social, el document social, el fotoperiodisme pur i dur», i afegeix amb una mirada que travessa les parets del temps: «sempre m'ha atret aquesta persona que va per un solar caminant en solitari, o potser acompanyada del seu gosset, i buscar l'angle precís per descobrir que hi ha alguna cosa en aquesta escena, sempre hi és, tot i que no ho sàpigues. Després aquest solar amb el pas del temps desapareix i dóna lloc a altres escenes, igualment plenes d'humanitat». «Quantes vegades», comenta, «em vaig trobar gent recollint espàrrecs i cargols quan plovia al centre de Santa Coloma. Feia fotos; una foto que tingués alguna cosa més, afecte, tendresa, tot això. Però que no mentís. Eren reportatges preciosos dins de la mateixa ciutat».

La transformació de Santa Coloma la va seguir pràcticament dia a dia perquè vivia allà, explica que «es feien pisos molt de pressa, i els horts desapareixien al mateix temps. Aquesta acceleració era per vendre com abans millor el que es construïa; a la nit els paletes encenien fogueres perquè s'assequés aviat l'estructura dels pisos, només el totxo, sense envans. Es veia com una cosa fantasmagòrica i hi havia molts blocs encesos».

Els nens estan presents en aquells barris a mig fer, al costat de les construccions, jugant als carrers primitius o en els solars. La càmera de Guerrero els ha fixat en tots els barris amb profunda tendresa. «No em sorprenien aquells nens perquè a Andalusia es jugava al carrer i la majoria venien d'allà. M'agradava veure'ls jugant amb la baldufa o corrent entre els bassals. Avui en dia només veig nens xinesos a la plaça del Fondo jugant a allò que jugàvem nosaltres. No els d'aquí. I això em proporciona una certa alegria perquè li dóna vida.»

Joan Guerrero reconeix que va ser a partir de la Transició quan vertaderament es van anar arreglant les coses, «humanitzant». Santa Coloma, que havia viscut una onada migratòria entre 1950 i 1975, multiplicant per deu la població, va tenir la sort de comptar amb persones que van impulsar l'anomenat *Pla Popular*, que va crear alternatives que van millorar el barri. De les primeres eleccions municipals democràtiques de 1979 va sortir com a alcalde Lluís Hernández, «*el Cura Rojo*» que va estar-hi fins al 1991. Joan Guerrero i la seva càmera van prendre bona nota de tots aquells esdeveniments. De fet, el va fotografiar votant en les municipals on el van escollir alcalde.

Joan Guerrero segueix fotografiant en blanc i negre (TriX 400 ASA) perquè segons ell té més grapa; afortunadament han passat els temps d'aquella precarietat que el feia dosificar els clics, perquè no es podia permetre el luxe de gastar massa pel·lícula, perquè era «massa cara per a les meves possibilitats». Probablement, això va ajudar que cada clic fos precís i magnífic. Munició ben gastada segons el que conforma la seva filosofia: «La fotografia pot esgarrapar l'ànima de la gent perquè sigui més solidària». Aquí queda la seva obra, la realitzada i la futura; tot i que diu que ara el que és prioritari per a ell és ordenar i seleccionar bé tots els seus arxius i disparar menys. No ens el creiem. Joan Guerrero sempre serà un home armat amb una càmera que enregistra com cap altre l'ànima de la vida allà on es trobi. Com el retrat d'un camperol del Salvador, que és la seva gran fotografia.

FRANCISCO LUIS DEL PINO OLMEDO

Francisco Luis Del Pino Olmedo

